

Breve til Biskop Henning Stockfleth i Christiania.

Ved **Holger Fr. Rørdam.**

Som Bilag til min Levnedsbeskrivelse af Dr. Thomas Bang har jeg (foran S. 263—80) meddelt en Del Breve fra ham til Biskoppen i Christiania, M. Henning Stockfleth. I det benyttede Haandskrift (Thottske Saml. 1844. 4to.) findes foruden disse endnu en Del andre originale Breve til samme Biskop. Ogsaa dem har jeg afskrevet eller exciperet saa fuldstændig, som det behøvedes for at kjende Indholdet, og meddeler dem her, da de ikke savne Interesse. En forholdsvis stor Del af dem vedrører kirkelige Forhold og Personer i Bahuslen, der da endnu hørte til Christiania Stift, og et og andet i disse Breve vil kunne supplere, hvad Skarstedt har om de paagjældende Præstekald i sin »Gøteborg Stifts Herdaminne« (Lund 1885).

Jeg benytter Lejligheden til at gjøre Kirkehistoriens Venner opmærksomme paa dette Værk, der indeholder Oplysninger om Præstehistorien i den gamle danske Provins Halland og i den norske Provins Bahuslen. Værket vidner om megen Flid; men Forfatteren har desværre for at faa alt det med, som han kunde ønske at omtale, maattet benytte saa mange Abbreviationer og i det hele anvende en saa concis og undertiden bizar Stil, at Læs-

ningen derved i ikke ringe Grad besværes. For det Tidsrum, hvori de nævnte Provinser hørte til den dansk-norske Stat, er Skriftet mindst oplysende og vil kunne udfyldes hist og her ved Benyttelse af danske Kilder¹⁾; men for

¹⁾ Som Prøve herpaa kan hidsættes følgende Stykke vedrørende Hr. Lavrits Michelsen Riber i Hvallinge i Halland, hvilket er os meddelt af Hr. Kaptejn Fr. Meidell (jvfr. Skarstedt, a. Skr., S. 454):

Tre Bønder, Tore og Anders Olufsen i Torgestrup og Anders Børgesen i Boserup, havde, efter langvarig Proces for Under-Retterne, for Herredagen Ao. 1640 instævnet Dr Peder Vinstrup, Superintendent over Skåne Stift, samt Landemodet i Lunde Capitel anlangendes adskillige Klagemaal, de over deres Sognepræst, Hr. Lauritz i Hvallinge, havde at besvære sig over:

1° at han ej af Prædikestolen afhandlede Cathechismi Lærdom efter Forordningen;

2° at han ikkun paa 2de Tider om Aaret lyste til Skrifte;

3° at han tog Betaling og Gaver for Begravelse og Afløsning;

4° at han forsømte nogle Syge paa deres Sotte-Seng;

5° at han snedigt tilvendte sig en Del af Kirkens Penge;

6° at han fordrede større Offer af Sognefolkene, end disse fandt billigt.

Motiveringen af dette 6te og sidste Punkt gav Klagerne Anledning til at fremsætte, hvad Folk der paa Egnen i lang Tid havde været vant til at yde deres Sognepræst, og en autentisk Oplysning derom se vi os saaledes i Stand til at give. Foruden det almindelige Højtidsoffer og Tiende, som Klagerne vel vidste var »Præstens tilbørlige Rettighed«, skulde de gjøre ham »en Dags Værk af hver Gaard om Aaret, som dennem altid paakommer i deres strængeste Høst, hvilket var af gammel Tid mod Vederlag og Gjæstebud eller Øl af dem, som der havde Villie til.« Item, at deres Kvinder skal give baade Mad-Offer og Penge-Offer om Jul og Paaske, foruden et Mad-Offer om Midsommer og et om Alle-Helgensdag, som er Kage og Sul; men af gammel Tid gav ikke deres Kvinder Penge-Offer. Item, naar en Kvinde gaar i Kirke efter hendes Barns Fødsel, skal hun give, foruden Penge-Offeret, sex Kager og »et Suinbøeste« (d: en Skinke) og et Faarelaar, eller og en Ost, som gemenlig skal veje 10 eller 12 Marker, men hvor besværligt det undertiden falder den Fattige, og hvor længe de undertiden sidder uden Kirke, før end de den bekommer, give de hver at betænke. Item skal de og give Præsten en Skjæppe Havre aarlig, foruden en, som de give Degnen.

den svenske Tid indeholder det mange mærkelige og underholdende biografiske Meddelelser om Mænd, der have indtaget højere eller lavere gejstlige og Skole-Stillinger i det nuværende Gøteborg Stift. Som et Kuriosum kan anmærkes, at Forf. har givet en ejendommelig Prøve paa sin overordentlig store Læsning i Oldtidens latinske Klassikere, ved at medgive en Del af de omhandlede Personer et fra en gammel Forfatter hentet Motto, svarende saa vidt muligt til det, der er kjendt om vedkommendes Levned, og, hvad der er det kunstigste, bestaaende af lige saa mange Ord, som den paagjældende Person havde Navne, og saaledes, at Begyndelsesbogstaverne i Mottoet og i Navnene ere de samme. F. Ex. *Hans Lauritzøn: Haurire Luctus* (Cic.); *Carl Edvard Hagstedt: Cultu Et Humanitate* (Cæs.). — For at give Læsere, der ikke have Lejlighed til at se Skriftet, en Forestilling om det med dets Fortrin og Mangler, skal jeg hidsætte, hvad der findes om en Præst fra den danske Tid i Slynge og Eftred (svensk: Slöinge och Eftra) i Sønder-Halland, kun med det Forbehold, at jeg ingenlunde kan garantere for Rigtigheden af, hvad der meddeles. Nogle Anmærkninger under Texten har jeg dog fundet det rigtigst at tilføje.

Enddog foregiver Præsten, at ham bør Fordring (o: Befordring), naar han nogen af sine Tilhørere skal besøge.

Item skal de give ham Flæsk, saa tidt Olden bliver, og det var af gammel Tid for Gjæs, Høns og Kalve, og nu skal han tage Gaas tilmed Flæsk.

Desligeste naar en Kvinde gaar til Afløsning om Paaske, skal hun give Æg.

Dette skal saaledes være deres aarlige Udgift til Præsten, hvilket de bekjender vel med Glæde maatte udgives, naar de ellers havde en flittig, from og gudfrygtig Præst; men naar der er Tvivl udi, da er det i Fornøden at vide, hvad de med Rette bør at udgive, hvorfor de saa ganske ydmygeligen ere begjærendes, at Vi [o: Kongen] af besynderlig Naade herom vil skille, om Præsten dette forskrevne bør alt at have, eller hvilket.

(Af Herredags-Dombogen).

Severinus Simonis Högius, upgifves varit dansk adelsman, såsom vapnet på hans contrefait i Slöinge kyrkas chor utvisat, således i släkt med de svenske Liliehöökar, och hofpredikant hos R. R. Holger Rosenkrantz ¹⁾ samt tilträdande P. l. 1608. † 1626.

Eljest funnos både före och efter hans tid flere sogneprester i Danmark med namnet Hoeg. »Sören Sörensen» kallas han i Stiftstidningen (1791), antagligen misskrifning i tanka at han varit företrädarens son. Lika litet förstå vi Ströms ²⁾ anteckning: »På predikstolen i Eftra stod: Anno 1654 (? 1614) Dn. Severin Högius (= Sören Simonsen H. ergo fil. Simonis)». Eller synes detta snarare tilhöra Sören Knutsson längre fram. -- När han kom hit, var huset upfyldt af matvaror; han mottogs af många och »de roade sig med hvarandra öfver et dygn». Installerad Allehelgonadag: då Honungsskatten til bispén skulle uptagas, och församlingen förde til prestgården 1 tunna hånung til mjöd, 2 til smör (sic!), 100 kycklingar, 50 gäss, 20 lamb m. m. Ved installationsprocessionen: 1. gick en ung prest med ett rökekar; 2. Åtta klockare med psalmböcker och en ståtelig dansk intonering; 3. Fyra unga capellaner, äfven sjungande; 4. Severin Hög med sin Bibel och Psalmbok; 5. Bispén från Lund och Slotsbefalingsman Rosencrantz ³⁾ m. fl. adeliga herrar; 6. Prosten med kyrkoherdar m. fl. parvis. Derefter kom »kyrkoherdskan» ⁴⁾ samt med 1) 8 väl utsirade Ternor eller jungfrur; 2) Pastorskan Rosencrantz ⁵⁾ anford af fru greffinnan Lotta Gyldenstjerne ⁶⁾; 3) en hop fruer parom. Vidare almogen. Vaxljus brunno i kyrkan på altaret och predikstolen. Tjenst för altaret: inom: bispén; och utanför

¹⁾ Her menes vel Holger Rosenkrands Axelsen til Glimminge (som for Resten ikke var Rigsraad), bekjendt af sin raa og voldsomme Optræden mod Biskop Mads Jensen Medelfart i Lund.

²⁾ Præst i Slöinge 1768—88; har efterladt en Del Optegnelser om sine Formænd, som Skarstedt har benyttet.

³⁾ Den ovennævnte Holger Rosenkrands var 1617—20 Slotsherre i Halmstad (i hvilket Len Slynge og Eftred ligger). Præsten kan altsaa ikke være indsat 1608 (som ovenfor siges), hvis Lensmandens Navn er rigtigt.

⁴⁾ Man skulde tro, at derved mentes »Kyrkoherdens» Hustru — men hun nævnes jo strax nedenfor som »Pastorskan». Rimeligvis menes da Formandens Enke.

⁵⁾ Efter hvad der nedenfor siges, var Præsten Severin Høgs Hustru en født Rosenkrands (!).

⁶⁾ Der var ingen danske Grever Gyldenstjerne.

P. I. ¹⁾). Den førre sade med Biblen i hand: ransaka Skriften och fød Christi hjord. Därpå öfverlemnas Pastori kyrkoneyklen; sedan kalk och paten: utdela sacramenterna dem bedröfvadom til tröst och undfå de späda lamben med lifsens vatten. Vidare korsade bispens honom i ansigtet och på bröstet: var tröst och oförfärad och förbida Herran. Trots all denna ståt (som för öfrigt hvad vigningen vidkommer var almän för alla dylika introductioner) ²⁾, så var det moraliska tilståndet i pastoratet redan den tiden ingalunda det bästa, för at döma af bispens erfarenhet vid visitatsen d. ¹²/1 1624: »Populum inveni refractarium, præsertim in Slöinge, pastorem doctum et officiosum, iuventutem non male informatam, templum annexi ruinosum. Rebelles auditores pio zelo admonui de pietate in Deum, benevolentia in Pastorem, cui hactenus decimas agnorum, vitulorum, porcorum cet. negarunt.« Märkligt nok, at denna vägran, särdeles hvad decimas porcorum vidkommer, gått så i arf, at den ännu paa 1840 talet höll i sig med undantag af någre få samvetsmenniskor, som gäfvö dem. — Hög var gift med Elisabet Nilsdatter Rosencrantz; äktenskabet barnlöst, hvadan »slägtingar tago alltsammans«. De båda makarnes porträtter sattes 1618 i Slöinge kyrka; men dessa så väl som senare ha forsvunnit til följd af senare tiders vandalism mot dylika och än flera minnesskatter. Frun har skänkt penningar til Kiöbenhavns Academi ³⁾.

Efter denne lille Excurs vende vi tilbage til Meddelelsen af Brevene til Biskop Stockfleth.

1.

Copenhagen 25 Augusti 1646.

Jacobus Suabius, Med. Dr., hvem Biskop Stockfleth havde consularet, skriver: »Reuerendum Dñm Episcopum, cujus egregiam virtutem et doctrinam facio plurimi, affectione illà, quam nonnulli a flatibus hypochondriacam appellant, detineri extra controversiam est.« Derpaa beskriver han meget udførlig denne Sygdoms Kjendetegn og foreskriver en Mængde diætetiske og andre Midler derimod, samt meddeler en Række Recepter. Brevet,

¹⁾ Pastor loci har altsaa befundet sig udenfor Altergitteret.

²⁾ Saa vidt mig bekjendt haves dog ikke nogen anden Beretning om en Præsteindsættelse, der i nogen Maade ligner den her meddelte mærkelige (som Skarstedt vistnok har fra den ovennævnte Præst Strøms Optegnelse).

³⁾ Derom vides ellers intet.

der er skrevet »in Eil, weil die Reyse (Biskoppens Afrejse fra Kjøbenhavn) etwas schleunig felt«, bestaar af 15 Kvartsider og begynder paa Latin, men ender paa Tydsk. Med Hensyn til flere Punkter henvises til det, som »der Hr. Bischoff zu hause von einem guten Medico wol wirdt ordiniren lassen«.

2.

Rachestad 4 Non. Jun 1647.

Ericus Matthiades, Præst i Rakkestad¹⁾, lykønsker i de varmeste Ord M. Henning Stockfleth til hans Værdighed som Biskop, og udtaler mange gode Ønsker for hans Virksomhed som saadan. Derpaa omtaler han med megen Anerkjendelse et »Memoriale«, Biskoppen havde tilstillet Præsterne i Stiftet, »in qvo paternum et benivolum suum in Pastores suos affectum prodit et detegit ad consultationem de casibus ecclesiasticæ rei dubiis secum instituendam libero accessu admittendos«. Præsten sender derhos en (ikke nu vedlagt) »annotatio« — »rogans submissee et obnixæ, haut aggravetur tua Claritas notata perlegere, perlecta decernere, decreta manu et sigillo rata facere et remittere: monitis enim meis, Pastoris sui, parère reluctantur perfrictæ frontis avditores nonnulli enormiter delinquentes; et nisi superior Magistratus remedium, poenâ adhibitâ severiori, isti malo invenerit, veterum vel nunquam vel difficili negotio et cum dispendio animæ excusserint miselli«.

3.

omtr. 1647.

Johannes Gudmandius Sascridus, forhen Præst i Halmsted og Sirekjøbing i Lugude Herred i Skaane²⁾,

¹⁾ Se Kirkehist. Saml. 3 R. III, 560—2. Personalhist. Tidsskrift IV, 49.

²⁾ Han nævnes ikke hos Cawallin III, 450 f. blandt Præsterne i det nævnte Kald; men vistnok har han været Præst der til 1638. Havde tidligere været Kapellan i Vigerslev og Vevlinge i Fyn (se Vedel Simonsen, Rugaard II, 1, 104. Kirkehist. Saml. 3 R. V, 118).

tilskriver Biskop Henning Stockfleth i Christiania et udatet Brev (synes at være fra o. 1647), hvori han takker for den Hjælp, han havde ydet ham 1643, da han var syg og nedslaaet. Nu henvender han sig igjen til Biskoppen om Hjælp, da denne havde lovet ham yderligere Bistand, »si quid testificationis de meo rerum statu adferre possem. Idcirco præsentis literas ea de re R. et Cl. Dño Episcopo sisto, rogans humilime, ut me miserum et ægrotum, non solum omnibus bonis, quæ divina mihi concessit benignitas, sed etiam filiis, quos habebam quatuor, ah quid dixi habuisse me, ab hostibus spoliatum, oculis suis paternis et benignis respicere dignetur«.

4.

Walle 13 Januar 1648

Petrus Prussius (Peder Prytz), Sognepræst i Vaale, ønskede paa Grund af Alder og Svagelighed en Kapellan, hvortil han havde udset Overbringeren, Christoffer Lauritsen, om Biskop Stockfleth dertil vilde give sit Samtykke. »De loco ordinationis mihi inquirendum, quis commodior T. R. videatur, indicetur, decernatur, sive hic in Waalle, sive in ecclesia Mossana, quæ in medio itineris tractu, vel alibi, ne meis partibus in hoc negotio defuisse arguar. Sed e T. R. nutu totus dependeo, certior redditus«.

5.

Emanuel.

Expectavi plus satis, candide Lector, aliorum confratrum meorum hujus præposituræ (nam ego in ordine penultimus) de eligendo præposito consensus; sed frustra illa abiit expectatio. Nunc autem pro mandato Superintendentis nostri Magistri Hemmingii Stocflet vigilantissimi de eligendo præposito, quod necessitas exegit, manus meæ subscriptione eligo ac voco dominum Johannem Lucianum¹⁾, pastorem Oddeualdensem fidelissimum, quem propter pietatem, eruditionem et multas virtutes

¹⁾ Hr. Hans Jensen Gjedde (Skarstedt, S. 912).

Theologicas ad illud munus sustinendum [dignissimum]¹⁾
arbitror. Ex Dragsmarck 18 Junii Anni 1648.

Jonas Gudmundi f.
mea manu.

6.

Admodum reverende, clarissime, ac Excellentissime
Dn. Episcopo, D. Fautor et amice honoratissime.

Nequeo debitum scriptionis officium prætermittere, ne pollicendo quam præstando sim largior. Brevior tamen impræsens esse cogor, et confuse scribere, inter magnas tempestatis hujus turbas. Exequiæ veteris, omnis ætatis ac memoriæ laudatissimi Regis, decenti pompâ apud nos sunt peractæ, quarum exactam delineationem mitto. Novi quoque electi Regis coronationis solemnitas, hesterno die, cum omnium ordinum applausu, feliciter est celebrata, juxta descriptum, quem adjungo ritum. Sequetur hodie Celsiss^æ Reginæ coronatio. Crastino Equites creandi. Quæ aliaque notatu digna, nondum peracta, cum proximo tabellione communicabo. Honoratiss. D. Pater, D. Brochmannus, tot tamque arduis districtus fuit curis hæc tempestate, ut demandata negocia apud ipsum expedire nondum potuerim. Is in concione funebri beatissimi Regis ad stuporem omnium eloquentiæ suæ nervos intendit. Plura cum proximo tabellione R. D. T. a me expectabit. Interea Vale, fautor et amice honoratiss., mihique, ut assoles, favere perge. Scribebam Hafniæ festinanti calamo, 24. Novemb. 1648.

V. D. C. addictiss.

J. Dolmarus²⁾.

Commendat se fidei ac favori D. Episcopi D. Vilhelmus Mekelburgius, contubernalis meus lectiss., qui ad V. D. T. literas dare statuerat, nisi ego dedissem.

¹⁾ Et Ord er bortskaaret af Papiret.

²⁾ Se Personahist. Tidsskrift IV, 50—1 og de der anførte Kilder.

Udskrift: Viro eminentissimo, D. Mag. Henningo Stochflet, Episcopo Christianiensi vigilantissimo, D. Fautori et Amico meo honoratissimo. Christiania.

7.

Admodum reverende ac excellentissime Dn. Episcopo,
Fautor et Amice exoptatissime.

Exequiarum veteris beatissimi Regis, et coronationis novi exactam designationem cum superiore tabellione transmisi. Addo nunc ritum coronationis Sereniss. Reginæ, et Equitum creatorum numerum. Nihil postmodum scriptione dignum hic est peractum. In aula saltim genio fuit indultum, quique adfuere Principes, Legati, Senatores Regni, nobiles regiis conviviis subinde fuere adhibiti. Legatus Oldenburgicus nudius tertius abiit, cæteri paulatim comitabuntur. Civitatum Ansiaticarum Legati magnifica dona regioque splendore digna obtulere. Celebrantur hic quorundam nobilium nuptiæ, in quibus etiamdum est occupatus venerandus noster Brochmannus. In peractis exequiis et coronationibus ita se gessit, ut immensam æternamque ab omnibus laudem, etiam invidiâ teste, reportarit. Adnumeravi V. D. Ejus 50 imperiales, quibus, remissâ usurâ, fuit contentus. Cætera, quæ mihi V. D. T. commisit negocia, data commoditate expediam.

Vale Vir excellentissime, honoratissime, meque eo, quo cepisti complecti, favore prosequi perge. Scribebam festinanter Hafniæ 1. Decemb. 1648.

R. D. T. addictiss.

J. Dolmarus m. p.

Udskrift: Hæderlig, Høylerd oc Fornemme Mand, Mester Henning Stochflet, Biscop och Canonico i Christiania, min høyerede Wen, tienstuilligen. Christiania.

8.

Attestationem sive profectum honesti et bonæ spei juvenis Dñi Olai Guthormii in Theologicis quod attinet,

tum amicæ parentis ipsius Guthormii Brat compellationi, ut et venerandi Dñi Episcopi monitioni (ut Guthormius referebat) satisfactorius, haud invite contestor, certo certius mihi constare, qvò Dñus Olaus Brat profectu suo tam in Articulis fidei, qvam in concionibus habendis Dñis Theologis probato, fuerit admissus et testimoniis profectus sui ornatus. Diq̃ 10 Octobris 1650.

Johannes Magni Teistius m. m.

9.

Agershus 9 Novemb. 1650 ¹⁾.

Laurentius Petri Sverdrupius beder Biskop Stockfleth om at give ham et Ord til Hr. Michael (Pedersen Escholt) om, at det maatte være ham tilladt næste Dag at prædike i dennes Kirke (paa Agershus Slot), hvis det ikke kunde ske andensteds. Uden Biskoppens Tilladelse fik han nemlig ikke Lov dertil, »cum Vest. Rever. arbitrium hac in re ipsi (Dn. Michaeli) instar legis sit, quam violare nefas duxit«. — Bag paa Andragendet findes Biskoppens Anbefaling for Sverdrup til at erholde den ønskede Tilladelse til »exercitii causa« at prædike i Agershus Kirke.

10.

Hafniæ Nonis Febr. 1651.

Petrus Spormand sender som Decan i det filosofiske Fakultet, ligesom for 4 Aar siden, Biskop Stockfleth 10 Indbydelser til den forestaaende Magisterpromotion, hvilke han beder Biskoppen at meddele til saadanne Mænd i hans Stift, som han paa Grund af deres Levned og Lærdom ansaa for værdige til Magistergraden.

11.

Christianiæ die 19 Sept. 1651.

Severinus Udbinæus, Scholæ Rector ²⁾, skriver til Biskop Stockfleth, at Skolen mangler to Hørere, hvortil han anbefaler et Par Studenter; »natione ambo Norvegi,

¹⁾ Aarstallet er usikkert, da noget er bortskaaret af Brevet.

²⁾ Jvfr. Personalhist. Tidsskrift IV, 240.

sedulam se scholæ patriæ operam navaturi sancte promittunt. Illæsæ, qvod spero, famæ sunt, ac ad studia nati, promotione eapropter etiam dignissimi«. Forøvrigt klager han over, at Skolen mangler Midler til Underholdning af fattige Disciple: »destituitur mediis, quibus pauperes orphanosque allectos et innutritos intra scholæ ergastulum detineremus«.

12.

Udateret.

Severinus Udbinæus skriver til Biskop Stockfleth om Demissionen til Universitetet af tvende Disciple (Boetius og Christiernus Petri). Han sender deres Prøvestile og anbefaler dem til at faa deres Ønske opfyldt. »Ab huius loci Professoribus¹⁾ præstitæ diligentæ testimonium exspecto«. Afgjørelsen overlades forøvrigt til Biskoppen.

13.

Udateret.

Petrus Theodori, en fattig Student, beder i et meget ærbødigt latinsk Brev Biskop Stockfleth om at hjælpe ham med Rejsepenge.

14.

Udateret.

Canutus Georgii Winterus beder en unævnt gejstlig Mand at anbefale ham til Biskoppen: »ut ven. Dn. Episcopo in sermone projicias meam conditionem, et me brevi iter Christianiam moliturum, si aliàs hic noluerit mea videre testimonia«. Han ønskede dog ikke, at Biskoppen skulde vide, at han havde stillet nærværende Anmodning.

15.

Marstrandæ 22 Juli 1652.

Henningius Henningii Brandt [Kapellan i Marstrand] skriver til Biskop Stockfleth: De ringe Vilkaar, hvorunder han levede, og Byens stadige Tilbagegang bragte

¹⁾ Ved Gymnasiet i Christiania.

ham til at attraa det Embede, som var ledigt der i Byen ved Skolemesterens, Hr. Lavrits Christensens, Bortgang. Hørerens smst. Oluf Andersen attraaede ogsaa Embedet, men Lensmanden, Iver Krabbe, havde paa Bispens gode Behag først lovet det til Brevskriveren; men derover vare hans Konkurrents Slægtninge og Venner meget forbitrede. Brevskriveren beder nu om Biskoppens Samtykke. »Jeg Ed. Ærværdigheds ringe Tjener vil til et ringe Taknæmmelighedstegn med første Bud lad mig finde efter min ringe Lejlighed med fire Rosenobler, om de maatte optages i en god Mening«.

16.

Marstrandæ 7 Augusti 1652.

L. Paschasius, Sognepræst i Marstrand, skriver til Biskop Stockfleth bl. a. »de tributo annuario, cujus crebrâ ac indefessâ flagitatione adeo me obtundit Præpositus noster Oddeuuldensis, ut mentem ad ullam præclaram cogitationem instituere vix liceat; sed qvo jure, nescio, cum tanti sine ulla ullius interiecta exceptione sit privilegii nostra Civitas, præter hæc, qvod mihi a Gubernatore præfecturæ hujus strenuo spes non solum, sed fiducia propemodum sit facta privilegia obtinendi illa, qvibus meus olim fungebatur¹⁾ felicitis memoriæ Decessor, cujus in locum sum suffectus publicum. Ut nihil de vi morbi dicam, qvi præter molestæ valetudinis damna peculium adeo exhaustit, ut nil plane valeam, nisi liberalior mihi ut aliis Verbi ministris in hocce ad incitas qvasi redacto coetu subministretur commeatus. Per Deum igitur immortalem, per viscera itidem Charitatis Christianæ tuam obtestor humanitatem, Vir admod. Rev., rei nostræ miserearis domi angustæ: sin autem impudens petitio hæcce mea (uti vere est, meipso fatente), rogo saltem, ne gratiâ ideo excidam tuâ, qvod a necessitate præter naturæ genium curas tibi familiares adeo fidenter partiri non extimescam.

¹⁾ Mon ikke Skrivfejl for: fruebatur?

De Schola, qualis sit, nostra quidnam sit decreturus Rev. Dn. Episcopus, sollicite exspectamus: spartam quidem hancce sibi spondet Comminister meus Dn. Henn. Brand autoritate ac promissione fretus Episcopali, intrepide vero neutiqvam, quid nisi accesserit absoluti«.

17.

Morland 8 Cal. Febr. 1653.

Jacobus Johannis Budæus Sporop¹⁾ skriver til Biskop Stockfleth: »Qvoniā ante semestre plus minusve Heroīna nostra generosa Dorothea de stemmate Bielke literis quidem gnavis Magnificū Episcopū sollicitaret, ut ei transmissis meis Academiæ attestationis et dimissionis, ut vocant, schedulis scribere sui ergo minus gravaretur, præsertim quod ego generosæ sobolis curā aliisque etiam extra crepidam officiis occupatus ad Episcopū Magnificū tunc temporis veniam eundi consequi nequirem: Remisit Doctiss. Episcopus, se quidem ejus ergo, ejusque inter-ventu in mei promotionem propensum, verum in schedulis notandis non monstrato Academiæ generali Testimonio ambiguum et scrupulosum: aliquoties inde, sopitis ut ajunt curis domesticis, iter illud 48 milliariū ad Magnif. Episcopū sponte eaqve sola de causa emetiri decrevi: Cui crebra aulæ et aulicæ sobolis vigilia commodam non rarò nacto ansam plane sæpiuscule præcidit. Visa mihi demum hodie oblata occasio, scilicet cum præfata Heroīna generosa iter suū hybernū qvotidie in Haldam Svin-sundinam usque meditatur, ut tutelam hæreditatis Virgini generosæ Christinæ Bildt ultra viginti annos hēic loci procuratam²⁾ reddat, eoqve commodius pensum reverentiæ

¹⁾ Læsningen af Slutningen af Navnet er uvis. I Ligtalen over Daniel Bildt, som nedenfor omtales, skriver han sig: Jac. Joh. Bud: sporo. Som Brevet viser, var han Hovmester eller Huslærer paa Morlandgaard for Daniel Bildts og Fru Dorothea Bjelkes Børn.

²⁾ I Ligtalen over Daniel Bildt omtales Jomfru Kirsten Bildt som den, der særlig havde plejet den afdøde under hans Sygdom.

Episcopali debitum persolverem. Persvasit iterum generosa Heroïna, ut suâ absentia sobolis nobilis aulæqve, quâ vires suppetant, curam agerem, fisa se ab Episcopo Magnif. singulari suo amico tantam inituram gratiam literisqve amicis tantum reportaturam, ut memet innoxium Humaniss. Episcopus ipse excusaret«. Han beder derfor med flere Ord Biskoppen om det ønskede Bevis, idet han sender sit akademiske Testimonium til ham. »Porro Dominum Nicolaum hujus loci Pastorem¹⁾ ab itinere boreali reducem cum convenirem, inter miscellanea innuit, doctissimo atqve clariss. Episcopo haud ingratum fore, si operi ferali pie defuncti Danielis Bildt ab Episcopo doctiss. concinnato et lucubrationibus elaborato, nunc autem prælo destinato, Epicedia qvædam generosi defuncti apponerent familiares et noti«. In Henhold til denne Opfordring sender han nu Biskoppen nogle Vers til den afdødes Ære; »si qvædam nimis rudia offendantur, emendentur, runcentur, atqve limentur; omnia benevolentia et candido judicio doctiss. Episcopi et reverendiss. Parentis committo«²⁾).

18.

Ex diatribe nostra, quam paterno foves
umbraculo 7 Calend. Febr. 1655.

Christian Stockflet skriver til sin Fader, der var paa Rejse: »Summum Patris animo meo charissimi desi-

¹⁾ Hr. Niels Holgersen Arctander, Sognepræst til Morland paa Øen Oroust. Af ham findes der et latinsk Digt til Daniel Bildts Ære i Stockfleths nedenanførte Ligtale.

²⁾ Der findes to Digte (et latinsk og et dansk) af Brevets Forfatter, trykte i »En Christelig Liig-Prædicken aff Josuæ XXIII cap. v. 14, der Erlig oc Velbiurdig Mand Daniel Bildt Knudsen til Morland-Gaard, Kongel. Mayest. Befalingsmand offuer Backe-Closters Lehn, hans Sl. Liig bleff hæderligen i sin egen Sogne-Kircke Morland, udi en ypperlig oc anseelig Adelig Forsambling, sampt mange andre Gudfryctige Folckis Nerværelse, til sin Begræffuelse besteddet, Onsdagen, som vaar 16. Julij 1651. Holden af Henningio Stochfledt, Superintendent ofuer Christiania Stifft«. Christiania 1652. 4to. (Ovenstaaende Brev viser, at Talen først kan være udkommen 1653).

derium, qvo haud secus ac fomite indies animus accenditur, ut brevi ex itinere redeuntis svavi conspectu, blando colloquio et chara consuetudine frui liceat, literulas has qvaescunqve expressit. Nam qvem præsensem coram intueri modò non licet, eum absentem blande salutare gestiunt literulæ. In primis cum id Venerando Patri curæ et cordi esse acceperim, ut si qvem haberet Musa nostra apparatus, eum imprimis instrueret ad molestiam itineris leniendam et mitigandam. Sed ehev quam pingvi macer est nobis taurus in arvo! qvo minus dignam Admodum Venerando Patri hostiam mactare possimus. Itaqve hærebat mihi scripturo animus, svadente amore, disvadente verecundia, et qvod ni ambiguo animo, ut nosti, nihil est molestius: In certamen bellicosos commisi hostes, vicit is, qvem vincere æqvum erat, Amor«. Efter at have fortalt, at hans Moder og Søstre havde det godt, og at det gik fremad med hans egne Studeringer (i Christiania Skole), tilføjer han: »Civitatem, jamdiu cœlesti fulmine territam et concussam, placatum merito Christi numen benigne erexit, sanavit, et omni metu liberavit, ut jacturam Civium, quam hoc funesto tempore fecerant, novis jam Conjugiis, agmine qvasi conferto, resarcire videatur. Qvos terror abstulit omnes reduces facti. Inter qvos clarissimum Juris Consultum Nicolaum Johannis familiares recepère lares 19 Jan. Patruï autem humanissimi Johannis Eggertii reditum, ut Consulis clarissimi, 22 Jan. gratulabundi excepère humanissimi Cives«.

19. Salutem et obsequium cum debita
 reverentia humiliter.

Non sine prægnanti causa, Clariss. Domine Rector, supplicibus humanitatem tuam literis onerare ausi sumus, cum sat nobis de vice-conrectore occurrant qverelarum. Ad te itaqve rem totam deferentes ad sacram tanquam anchoram confugimus, velis nos tuo consilio levare et regere, atqve ad tutissimum portum deducere.

Ad hoc enim munus dictatis aliquot Præceptorum, quos in adolescentia habuerit, instructus accedit, ex suo ingenio nihil, aut quidquid sit, perperam comminiscitur; quapropter ille non minus ¹⁾ docet, sed etiam pejus, cum quod non intelligat præcipere velit. In resolvendis authoribus nobis formulas loqvendi conciliat, quæ eruditè stultæ et tam similes sibi, quam sit pannus mendicorum, neque in vernaculam scitè vertere potest linguam, multo minus in latinam, usu Rhetoricæ et Oratoricæ neglecto. In addictando stilo fertilis, ut ita dicam, in emendando vero sterilis. Neque eum ipsius diligentia commendabit. Atque hoc modo magis literarum progressus impetere quam adjuvare videtur. Ast quod tempus perdit? quos profectus? quam ignominie labem scholæ aspregit? Futurus est iste morbus æternus, nisi statim sustuleris. Tuum itaque Clariss. Dñe Rector erit, huic morbo occurrere, ac egregio publico ¹⁾ providere, aliumque doctrinâ atque autoritate valentem, isto remoto, surrogare. Quod si feceris, feceris rem tuo officio dignam, et discipulis tuis gratam adeoque salutarem.

Qvod ita sit, subscripti unanimiter testamur.

Vae.

Denne er en retliudende copie aff disciplernis till mig offuergiffne supplication och besværing offuer Mester Povell ²⁾).

Sev. Udbinæus

m. propria.

20.

Ego infra scriptus legittime in pastorem Spegerødensem a communi plebe vocatus præscripti juramenti formam me

¹⁾ Her og i det følgende er der adskillige Besønderligheder i Stilen, der vidne om, at Forfatterne endnu ikke vare udlærte.

²⁾ Mulig er det denne Anklage mod Konrektoren, som omhandles i det nedenanførte Brev af 1. Sept. 1655. I saa Tilfælde kan den ovenanførte udaterede Klage fra Disciplene i Christiania Skole derved nogenlunde tidfæstes.

legisse, sancte testor, et juxta eam doctrinam et vitam me conformaturum, ne ministerium meo nomine mala audiat vel detrimenti quid capiat, polliceor. Quod ut perficiam, fac qui omnia potes Christe Jesu. Spegerød die 25 Julij Ao. 1655 ¹⁾).

Nicolaus Laurentij Nor[vegus].

21. Immanuel.

Me legittime Dom. Palmarum ad munus in Torsby Pastorale communi omnium vocatum voto, juramentum Ven^o ac summe æstimando viro Episcopo Excell^o M. Henningio Stockflet die 31 Julii præstitisse, testor, qvi Ven^{am} ipsius ex animo amat, ex debito æstimat.

Torsby die ut supra Ao. 1655.

C. J. Lucianus ²⁾ m. m.

22.

Hafniæ 1 Septembris 1655.

Samuel Zachariæ Frendizonius skriver til Biskop Stockfleth og takker ham først med mange Ord for de Velgjerninger, han havde nydt af ham, medens han gik i Christiania Skole. Derpaa fortsætter han: »Scio quidem, quosdam (Thæonini dentis) apud Reverentiam tuam me scripti cujusdam Phanatici in Conrectorem detulisse auctorem et scriptorem, qualis quoque (ipsis sic prætendentibus) in domo Consistoriali publice sum proclamatus«. Dette fralægger han sig paa det bestemteste; »sed audiui præsentissimum et verissimum Autorem factum tibi notum esse; rogo propterea humillime, me in hâc re insontem putes habeasque. Novi quid Reverentiæ tuæ relaturus nihil habeo, nisi Martem et mortem undique heic nobis imminere; in Scania ut et in Selandia rursus grassatur pestis. Rex noster serenissimus ad bellum quotidie se præparat Svecorum insidias præcauturus. Præterea quod

¹⁾ Denne Forpligtelse har Skarstedt (S. 755) et Uddrag af.

²⁾ Knud Hansen Gjedde (se Skarstedt, S. 829).

Batavi multis navibus bellicis nobis succurrant, quæ sunt in portu Helsingorensi, Nobiles Dani, exceptis suis equitibus, qui in trium vel quatuor millium numerum excre-scunt, 5 tonnas avri pro patria defendenda Regi sponte suppeditarunt. Nil habeo præterea magnopere dignum, de quo Reverentiam tuam interpellarem, nisi Dominum Magistrum Wandalinum ad Festum S. Michaëlis orationem publice habiturum in Auditorio superiori, quo ad finem perducto, in Theologum creabitur; alias Nostram Academiam in optato flore esse scias«. Sluttelig undskylder han Stilen i sin Skrivelse, da han havde maattet skynde sig, fordi Brevdrageren hastede med at komme afsted.

23.

Marstrandæ 12 Calend. Decemb. 1655.

Henningius Henningii Brandt skriver til Biskop Stockfleth, at da hans Ven Johannes Platius i Forretnings-sager skulde rejse til Biskoppen, benyttede han Lejligheden til at skrive denne til. For nogle Uger siden havde han lovet Biskoppen to Tønder Fisk til hans Husholdning; men Vejrliget havde været saa uheldigt for Fiskerne, at de intet havde fanget. »Ne autem promissum in vanum quasi excidat, Venerandæ ipsius claritati quatuor frustula auri mitto, humillime rogicans, ea in grati animi indicium, quo semper ei obstrictus sum, accipiat. Ad hæc nullus dubito, quin memor sit promissi Marstrandæ facti, nempe, ut veneranda ipsius dignitas me literis quibusdam donare dignetur, quibus juxta leges serenissimorum Regum æque ac mei cœquales vel etiam juniores, qui in ecclesia Christi ædificanda nullum fere tempus antea consumpsere, tuto munus aliquod pastorale ambire possem«.

Til ovenstaaende føje vi endnu (efter Originalerne i Konsist. Arkiv, P. 194) tvende Kongebreve, der vise, at endnu en rum Tid efter Bahus Lens Afstaaelse til Sverig, søgte studerende fra denne Provins til Kjøbenhavns Universitet.

a.

Friderich den Tredie med Guds Naade, Danmarchis, Norgis, Vendis och Gottis Koning.

Vor synderlig Gunst tilforn. Efftersom wj naadigst tillat haffuer, at de Studentere, som fra de steder udj Norge, som ey under woris Gebiet ere, hid til Academiet ankommer at deponere, maa alligeuel dertil admitteris, saa och promotion niude, naar nogen forefalder, som de dychtige til eragtes, lige med wore egne Vndersaatter: Da er woris naadigste Villie och Beffalling, at i til dend ende dennem til Depositie annotere lader. Dermed scheer wor willie. Befallendes eder Gud. Skrefuit paa wort Slot Kiøbenhafn, dend 31 Octobris Anno 1663. Under vort signet.

Friderich.

E. Kragh.

Udskrift: Os Elsch. Hæderlige och Høylerde Rectori och menige Professoribus paa Universitetet her i woris Residentz Stad Kiøbenhafn.

b.

Friderich dend Tredie med Guds Naade Danmarchis, Norgis, Vendis og Gottis Koning.

Vor synderlig Gunst tilforn. Viider, at wj naadigst hafuer beuilget, at Peder Oluffsen Oddewald, Niels Christensen Tannumiensis och Peder Hansen Qvildensis maa til Depositie annammes. Derefter i eder underdanigst haffuer at rette. Befalendis eder Gud. Schrefuit paa wortt Slot Kiøbenhafn dend 3 Novembr. Anno 1663. Vnder wort Zignet.

Friderich.

E. Kragh.

Udskrift: Os Elsch. Hæderlige och høylerde Rectori och meenige Professoribus udj Universitetet her i woris Residentz Stad Kiøbenhafn.
